

“เรียนรู้ บูรณาการ โดยชุมชน เพื่อชุมชน” กฎแฉะแห่งการพัฒนาการท่องเที่ยว อย่างยั่งยืนของ “อัมพวา”

ในช่วงเวลาเย็นของวันเสาร์-อาทิตย์ จะเป็นช่วงที่ตลาดเปิด นักท่องเที่ยวต่างมุ่งหมายมายังตลาดแห่งนี้เกือบจะพร้อมๆ กัน ทั้งหมด สภาพที่เห็นจนชินตาก็คือ นักท่องเที่ยวเดินเบียดเสียด ยัดเยียดอยู่บนทางเดินเล็กๆ ระหว่างลำคลองและอาคารริมน้ำ สองฟากฝั่ง แต่ก็เป็บรรยากาศที่สร้างความคึกคักให้กับแหล่งท่องเที่ยว และเป็นเสน่ห์อีกประการของตลาดแห่งนี้ การเปิดตลาดเฉพาะช่วงเวลาเป็นสิ่งที่บ่งชี้ได้ว่าการท่องเที่ยวได้เข้ามาพัฒนาให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นนอกเหนือจากการประกอบอาชีพทั่วไป โดยในช่วงวันธรรมดา จันทร์-ศุกร์ เจ้าของบ้านในตลาดต่างก็ดำเนินชีวิตไปตามปกติ ทำงานออฟฟิศ ทำสวนผลไม้ หรือเปิดร้านขายของเบ็ดเตล็ดให้กับคนในชุมชน แต่เมื่อถึงวันหยุด

จึงมาเปิดร้านขายของให้กับนักท่องเที่ยว

ความเบียดเสียดยัดเยียดในตลาดน้ำอัมพวา ถูกเรียกว่า เป็นการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยว ที่สร้างปัญหาดรามมาแบบห่วงโซ่ เริ่มจากปัญหาพื้นฐานคือ ปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้นทุกวัน เสาร์-อาทิตย์ คิดปริมาณได้จากกราคูณจำนวนนักท่องเที่ยวไปอีกสองสามเท่าตัว เพราะนักท่องเที่ยวทุกคนได้ซื้อหาอาหารที่บรรจุอยู่ในถุงพลาสติกและภาชนะบรรจุชนิดโฟมไม่น้อยกว่าคนละ 3 ชิ้น

การจราจรติดขัดทั้งทางบกและทางน้ำ เป็นอีกปัญหาที่อาจส่งผลต่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว อาจเกิดการเชีวชนกันระหว่างเรือที่แล่นอยู่ในน้ำ ทั้งเรือที่ใช้ความเร็วปกติ และเรือใช้ความเร็วแบบเร่งด่วน เพื่อไปรับนักท่องเที่ยวให้ได้นิสหลาย

รอบ ความเร็วของเรือทำให้เกิดคลื่นแรง สาดซัดให้ตลิ่งพัง ทั้งยังเกิดมลภาวะทางเสียงจากเครื่องยนต์เรือ เกิดมลพิษทางอากาศจากควันเขม่าเรือ ซึ่งทำให้ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในเส้นทางเรือท่องเที่ยว นั้น เกิดความรำคาญและไม่พอใจ

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบปริมาณนักท่องเที่ยวกว่าหนึ่งล้านคนต่อปี กับขนาดของพื้นที่ตำบลอัมพวาเพียง 24 ตารางกิโลเมตร และเทียบกับจำนวนประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เพียงหกถึงเจ็ดพันคน ปัญหาต่างๆ จึงดูเหมือนว่ามาจากการพัฒนาท่องเที่ยวทั้งสิ้น แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น ก็ได้ส่งผลให้การท่องเที่ยวชมเขาลงไปในเวลานี้ นักท่องเที่ยวยังชื่นชม ชื่นชอบ บอกต่อ และยินดีที่จะกลับมาเที่ยวซ้ำอีก

แต่ันมิใช่สิ่งกระตุ้นที่ว่าแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้ได้เกิดความยั่งยืนอย่างแท้จริง เพราะเมื่อใดที่กระแสการท่องเที่ยวได้เปลี่ยนแปลงไป ปัญหาไม่ได้รับการแก้ไข อีกไม่ช้า นานักท่องเที่ยวก็อาจจะไม่ออกไปท่องเที่ยวอีกเป็นแน่แท้

ร้อยโทพัชโรดม อุนสุวรรณ นายกเทศมนตรี

ตำบลอัมพวา ผู้เปิดตำนานการพัฒนาการท่องเที่ยวตลาดน้ำยามเย็นอัมพวาแห่งนี้ ได้ตระหนักถึงปัญหาเหล่านี้ดี ซึ่งมีได้เพิกเฉยแต่ด้วยข้อจำกัดด้านต่างๆ มากมาย จึงมีความยินดียิ่งที่ยังคงการบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท. ได้เข้ามาดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนให้เกิดความยั่งยืน ร่วมกับเทศบาลตำบลอัมพวา นับตั้งแต่ปลายปี 2551 ซึ่งได้ดำเนินการตามโมเดลการพัฒนาของ อพท. ที่ยึดหลักการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดความสมดุล ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม โดยมี อพท. เป็นพี่เลี้ยงที่คลุกคลีอยู่ใกล้ชิดชุมชน เพื่อร่วมคิดและช่วยชี้แนะ ร่วมจัดทำแผนแม่บท

การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนด้วยกัน จนกระทั่งชุมชนอัมพวาได้จัดทำแผนแม่บทการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนของตนเองแล้วเสร็จ ซึ่งใช้เวลาทั้งหมดเกือบ 3 ปี

พันเอก ดร.นาฬิกอติภัต แสงสนิท ผู้อำนวยการ อพท. ได้กล่าวถึงการดำเนินงานในชุมชนอัมพวาว่า “อพท. ได้เล็งเห็นถึงศักยภาพของชุมชนอัมพวา ทั้งด้านทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยว ความตั้งใจจริงของผู้นำชุมชน และชาวบ้าน ที่ต้องการจะแก้ไขปัญหาที่เป็นผลพวงมาจากการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งที่ผ่านมาชุมชนได้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมภายในชุมชนเองแล้ว ทั้งร่วมกันคิดและวางแผนพัฒนา

หาทางแก้ไข จนกระทั่งได้มีแผนแม่บทการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนของตนเอง ซึ่ง อพท. ได้ประเมินศักยภาพแล้ว เห็นว่าชุมชนอัมพวามีความพร้อมที่จะยกระดับการพัฒนาเป็นพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ อพท. จึงได้ร่วมมือกับเทศบาลตำบลอัมพวา กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน และชาวชุมชนท้องถิ่น จัดเวทีประชาคมรวมหมู่บ้าน ตั้งแต่เดือนมีนาคม-เมษายน 2554 นี้ นับได้มากกว่า 25 ครั้ง วัตถุประสงค์ก็เพื่อแนะนำหน่วยงาน ภารกิจ แนวทางในการพัฒนามาร่วมกับประชาชน รับฟังปัญหาและข้อเสนอแนะ และสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในการประกาศเป็นพื้นที่พิเศษ ตลอดจนเริ่มปลูกจิตสำนึกเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เมื่ออัมพวาได้ประกาศเป็นพื้นที่พิเศษแล้ว อพท. ก็จะร่วมขับเคลื่อนและบูรณาการแผนแม่บทดังกล่าวต่อไป ตลอดจนร่วมติดตาม หรือประเมินผลการดำเนินงาน แต่ทั้งนี้ แผนดังกล่าวก็ต้องส่งต่อหรือส่งมอบไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่น หรือในระดับจังหวัดต่อไป เพื่อให้ทุกภาคส่วนสามารถดำเนินงานพัฒนาการท่องเที่ยวได้สอดคล้องและเป็นทิศทางเดียวกัน

ในเบื้องต้น อพท. ชุมชนอัมพวา และชุมชนใกล้เคียง ได้ร่วมกันหาแนวทางบริหารจัดการเส้นทางท่องเที่ยว โดยจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวร่วมกับตำบลใกล้เคียง ได้แก่ ตำบลสวนหลวงกับตำบลบางช้าง ในอำเภออัมพวา และตำบลบ้านปรก ในอำเภอเมืองสมุทรสงคราม ซึ่งแต่ละตำบลต่างก็มีทรัพยากรที่สามารถนำมาเกื้อหนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวซึ่งกันและกันได้ ยกตัวอย่างเช่น จัดให้มีที่จอดรถให้กับนักท่องเที่ยวที่ตำบลสวนหลวง แล้วนั่งเรือข้ามฟากเพียงไม่กี่นาทีไปยังตำบลอัมพวา ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการกระจายตัวนักท่องเที่ยวมีสองข้อคือ หนึ่ง กระจายรายได้ไปสู่ชุมชนข้างเคียง อันเป็นหัวใจหลักของการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน และสอง ลดความแออัดของการจราจรทางบก

กระบวนการพัฒนาทั้งหมดสามารถสรุปได้สั้นๆ ว่า การที่ชุมชนได้ประสบพบเจอกับปัญหา นั่นคือการเรียนรู้ของชุมชนเอง ต่อมาชุมชนจึงหาทางแก้ปัญหา โดยมี อพท. เป็นหน่วยงานกลางในการประสานองค์กร หน่วยงาน ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ให้หันหน้าเข้ามาจับมือกันแก้ไข นั่นเรียกว่า การบูรณาการ โดยท้ายที่สุดประโยชน์ก็เป็นของชุมชนเอง อพท. เป็นเพียงผู้ประสานและให้การสนับสนุนในเรื่องต้น เมื่อชุมชนเข้มแข็ง ก็จะสามารถอยู่ได้ด้วยตนเอง เสมือนมีภูมิคุ้มกันที่แข็งแรงในการแก้ไขปัญหาต่อไป”

พันเอก ดร. นาฬิกอติภัต แสงสนิท ผู้อำนวยการ อพท. ได้กล่าวทิ้งท้ายไว้ว่า “การยกระดับชุมชนอัมพวาให้เป็นพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนก็จะหมายรวมถึงพื้นที่เชื่อมโยงอันได้แก่ 3 ตำบลที่กล่าวมา คือ ตำบลสวนหลวง ตำบลบางช้าง และตำบลบ้านปรก ทั้งนี้ ก็เพื่อให้เกิดการบูรณาการ ร่วมกันรักษาคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว และนำเงินงบประมาณที่มีอยู่จำกัดนั้นมารวมกันเพื่อแก้ปัญหาในเรื่องเดียวกัน พัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน แบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกัน”

www.dasta.or.th

เครือข่ายสามเหลี่ยม

หากกล่าวถึงชุมชนอัมพวา หรือตำบลอัมพวา มีอะไรมากกว่าตลาดน้ำยามเย็นและการล่องเรือไปเที่ยวชม ทั้งที่อยู่ใกล้กับบ้านท่าจีน หลายคนอาจจะนึกไม่ออกว่าอะไรมีอะไรไปกว่านั้น เพราะนักท่องเที่ยวโดยทั่วไปรู้จักแต่เพียงว่าตลาดน้ำยามเย็นอัมพวาเป็นแหล่งท่องเที่ยวใกล้กรุงที่นักท่องเที่ยวทุกรัฐนิยมต่างชื่นชอบในบรรยากาศ หอความหลากหลายของสินค้า แลเอาอาหารรสชาติที่อร่อยมาลองชิมอย่าง อากังโศก เรม รสอร่อย โขมนุ่มเยือกเยือก ก็งดงามอีกก็คือ การเดินชมตลาดน้ำ ท่าอาหารพื้นบ้าน นั่งเรือชมวิถีชีวิตริมน้ำแม่กลอง แต่สำหรับนักท่องเที่ยวที่ใส่ใจเรื่องราวเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวมากสักหน่อย ก็จะต้องกับโครงการอัมพวา-เขยพัฒนาบุรีรักษ์ และเรือนแก้วโบราณคลอง ว่าเป็นเนื้อที่ที่เขยบ้านในตำบลอัมพวาถวายแด่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยพระองค์ได้พระราชทานเนื้อที่นี้ให้กับโครงการฯ เพื่อสร้างแหล่งเรียนรู้ทางด้านเกษตรวิถีชุมชน และศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ความนิยมของนักท่องเที่ยวทำให้ตำบลอัมพวา มีจำนวนนักท่องเที่ยวมากถึงวันละนับแสนคนต่อปี และสิ่งนี้หรือเปล่าที่เรียกว่าการกระตุ้นตัวของนักท่องเที่ยว ทั้งที่ตำบลอัมพวาและตำบลใกล้เคียงยังมีสถานที่ท่องเที่ยวอื่นที่น่าสนใจอีกมาก